

અજ્ઞાતકર્તૃક વીતરાગ-વિનતિ

સં. રસીલા કઢીઆ

પ્રસ્તુત કૃતિ લા. દ. વિદ્યામન્દિર, અમદાવાદના ગ્રન્થાલયનાં ત્રૂટક પુસ્તકોમાંથી ઉપલબ્ધ થઈ છે. આ કૃતિ એક જ પત્રમાં લખાયેલી છે. સ્થિતિ શ્રેષ્ઠ છે. ભાષા પ્રાકૃત છે. કુલ ગાથા ૧૯ છે. આ પત્રની પાછળ આદિનાથ-વિનતિ નામક અન્ય પળ એક કૃતિ છે. આ કૃતિના અક્ષરો પાછલા પૃષ્ઠની કૃતિ કરતાં સહેજ મોટા છે. પત્રમાં કુલ ૧૫ પંક્તિઓ છે. દરેક પંક્તિમાં આશરે ૫૦ શબ્દો છે. બન્ને હાંસિયામાં લાલ ચન્દ્રક છે. વચ્ચે છિદ્ર વપરાયું નથી. તેની આજુ-બાજુ અક્ષર પૂર્યા વિનાની ચોરસ આકૃતિ છે. અંક પર ગેરુ ધૂંસ્યો છે. કૃતિમાં રચનાસંવત્ કે કર્તાનું નામ આપેલ નથી. પ્રતિનો લેખન સમય અનુમાને ૧૫મા સૈકાનો હોય તેમ જણાય છે.

આ વિનંતિમાં એક ભક્તકવિ અનન્તકાલ્લા ભવભ્રમણથી પીડાયેલા હૃદયની વ્યથાને પ્રભુ સમક્ષ ભક્તિપૂર્ણ શબ્દોમાં રજૂ કરે છે. થોડાં ઉદાહરણો જોઈએ :

“હે ત્રણ લોકના પિતામહ ! બાલક જેમ પોતાના માતા-પિતા સમક્ષ કાલી-ઘેલી ભાષામાં ગમે તે બોલે, તેઓને આનંદ જ થાય છે, ઉદ્વેગ નથી થતો ! તેમ હું પણ આપને વિનંતિ કરું છું તો આપ મારા પર કૃપા રાખશો.

વઢી કહે છે, ભવસમુદ્રમાં ડૂબેલા મને અનન્તકાલે તમે મળ્યા છો છતાં મારો ઉદ્ધાર કેમ નથી થતો ? શું મેં તમને પ્રભુ તરીકે સ્વીકાર્યા નથી ?

આ ભયંકર એવા ભવરૂપી અરણ્યમાં, હરણના જૂથમાંથી છૂટા પડી ગયેલા હરણિયાની જેમ મને, કરુણારસથી પૂર્ણ એવા પળ આપે શા માટે એકલો મૂકી દીધો ?

એ સત્ય છે કે આપ વીતરાગ-નિરીહ-સકલ વ્યાપારોથી મુક્ત છો, છતાં અતિ દુઃખિત એવા એકલા મને જ આપ નિર્વૃત (મુક્ત) કરી દો !

શું એ કર્મોનો દોષ છે ? કે કાલ્લનો અનુભવ છે ? અથવા દુષ્ટ એવા મારી જ અયોગ્યતા છે ? જે આપ સમર્થ-દયાલુ અને ત્રિભુવનના

પ્રપંચકારમાં નિરત હોવા છતાં દીનપણે પ્રાર્થના કરતા-યાચતા એવા મને નિર્વૃત્તિ નથી આપતા ?

છેલ્લે કવિ કહે છે, નેત્રરૂપી દલથી અને પક્ષ (પાંપણ)રૂપી કેસરથી સુશોભિત એવા આપના મુખકમલમાં મારાં લોચનરૂપી બે ભ્રમરા સદા લાવણ્યરસને પીધા કરો.

અને હે નાથ ! આપ જ મારા માત-તાત-બન્ધુ-મિત્ર-સ્વજન છો, શરણ અને ગતિ પણ આપ જ છો અને ભવે ભવે આપ જ હો !”

આ રીતે દરેક ગાથા ભગવંત પ્રત્યેની ભક્તિ તથા પ્રાર્થનાની ભરેલી છે. કવિએ અત્યંત સુંદર રીતે વ્યથા-યાચના-દીનતા-અધિકાર-ભક્તિ વગેરે भावોને પ્રગટ કર્યા છે.

મૂળે પ્રાકૃત ભાષા મધુર છે. તેમાં કવિની શૈલી પ્રાસાદિક છે. પદલાલિત્ય પણ મનોહર છે. મહાકવિ ધનપાલની ઋષભપંચાશિકાને યાદ અપાવે તેવી ચમત્કૃતિ પણ જોવા મળે છે.

આવી એક ઉત્તમ કૃતિ વિદ્વજ્ઞનો સમક્ષ મૂકતાં હું આનંદ અનુભવું છું.



વીતરાગવિનતિ

॥ ૮૦ ॥

જય ભવતિમિરદિવાયર ! ગુણસાયર ! સિદ્ધસાસણ ! જિર્ણિદ ! ।

સિવપુરપથિયસંદણ ! દુહર્ષાંડણ ! મુણિવઃ ! નમો તે ॥૧॥

અહ્ભત્તિસમાવેસેણ નાહ ! પુરઓ ઠિયં વ પિચ્છંતો ।

પણફલવચ્છલ તુમં ભવદુઓ મં(હં)ભવ(?) કિં પિ પથ્યેમિ ॥૨॥

જહ વિ હુ સોવાલંભં સાહિક્ષેવં ચ કિં પિ જંપંતો ।

બાલો વ્વ તિલોવ(ય)પિયામહસ્સ તુહ વિત્રવેમિ અહં ॥૩॥

તહ વિ પસીજ્જ જઓ ઉવ્વેયણિજ્જા ન હંતિ પિયરાણં ।

બાલાણ સમુલ્લાવા વિસેસઓ વિસમવહિયાણં ॥૪॥

पडिण भवसमुदे अणंतकालाउ तं पहु पत्तो ।

तह वि य वेहं (विरहं?) मह जं कारेसि तं नाह ! किं कज्जं? ॥५॥

हुं विनायं अज्ज वि पहु त्ति सम्मं तुमं न पडिवन्नो ।

न हि माणस(भ?)रसंगे (?) तम्हा रोरं पि दूमेइ ॥६॥

पहु ! करुणारसिण वि एगागी हरिणजूहपब्भट्ठो ।

हरिणल्लुओ व्व मुक्को किहु ण(कह णु ?) तए भीमभवरत्ते ? ॥७॥

सच्चं तुमं निरीहो गयनेहो सयलमुक्कवावारो ।

अइदुहियं इक्कं चिय तह वि ममं निव्व(व्वु)यं कुणसु ॥८॥

किं दोसो कम्माणं ? किं वा दोसो इमस्स कालस्स ? ।

किं वा मज्झ वि एसा अजुग्गया नाह ! दुट्ठस्स ? ॥९॥

जिण ! समु(म)त्थो वि दयालुओ वि भुवणोवयारनिरओ वि ।

दीणं पत्थंतस्स वि न नाह ! मह निव्वुयं(इं) देसि ! ॥१०॥

पिच्छंतो बहु सच्चं लोयालोयं मुणिंद ! नियभिच्चं ।

कह न ममं चिय इक्कं भावारिविडंबियं नियसि ? ॥११॥

रागाईहि परद्धो भीओ तुह नाह ! सरणमल्लीणो ।

पक्खवसु ता ममोवरि करुणारसमंथरं दिट्ठि ॥१२॥

विसयपरिभोगतण्हा ओसरउ खणं पि ताण कह नाह ! ।

जेहि न पीयं कन्नंजलीहि वयणामयं तुम्ह ॥१३॥

तुह समयामयसिंधु(धू) जाण जाओ न निद्धुओ अप्पा (?) ।

कह समय(इ) ताण सामी कसायदवदहणसंतावो ? ॥१४॥

रागाइतक्करेहिं सयमवि मुसियाइ तित्थियपुराईं ।

तेण तुह सासणपुरे तेसिमविसए वसंति बुहा ॥१५॥

नियसंवेयणसिद्धं धिरं मणो तुज्झ सासणे मज्झ ।

मज्झुवरि पुणु न याणे पहु ! करुणा केरिसी तुम्ह ? ॥१६॥

विसयासुइरसगत्ते अणाइभवभावणाए धिप्पंतो ।

मज्झ मणो अणवरयं कह वि तुमं धरसु जह नाह ! ॥१७॥

नयणदलपम्हकेसरसोहिल्ले तुह मुणिंद ! मुहकमले ।

मह लोयणभमरजुयं लायन्नरसं सया पि[य]उ ॥१८॥

तं माया तं जणओ तं सामी बंधवो सुही सयणो ।

सरणं गई तुमं चिय भवे भवे तुज्झ (हुज्ज) मह नाह ! ॥१९॥

॥ वीतराग वीनती समाप्ता ॥छा॥

C/o. टी.वी.टावर सामे,

थलतेज, ड्राइव-इन रोड,

अमदावाद-३८००१४

